

Суспільна ідея та соціо-комунікація в добу української незалежності

Віктор Андрусів

Розумний М. М. Ідея і нація в інформаційну епоху. – Харків: Майдан, 2006. – 340 с.

Суспільні явища глобалізації та інформатизації заактуалізували проблему переосмислення категорій ідеї та нації. Розвиток інформаційних технологій спричинив наповнення публічного дискурсу безліччю нових ідей, що призвело до формування плюралістичних ідентичностей. Поняття ідеї та ідеології зазнали перевизначення в межах політичних і рекламних технологій в інформаційну добу і, відтак, вплинули на національну самоідентифікацію індивідів та самоорганізуючу функцію суспільства. Апологети інтеграції і глобалізації вже заговорили про „стирання держави-нації”.

Втім, разом з незаперечними економічними перевагами, які несе глобалізація, вона становить загрозу динаміці нових незалежних держав, які тільки-но отримали шанс на самовизначення. Розвиток інформаційних технологій та глобальних комунікацій перетворює ці держави на периферію боротьби інтересів постіндустріальних країн, які діють на основі інших суспільних ідей і перешкоджають цим державам виробити власні. Нові (перехідні) суспільства перебувають в перманентному виборі кінцевої мети свого переходу, використовуючи для цього „чужі” суспільні ідеї за неможливості вироблення власних. Це перешкоджає розвитку їх політичних систем і завершенню переходу.

Проблеми формування суспільної ідеї, її організуючу роль та соціо-комунікацію в українському суспільстві розглядає у книзі „Ідея і нація в інформаційну епоху” М. Розумний. Його праця є яскравим вираженням теоретико-прикладного дослідження, де поєднано аналіз теоретико-методологічних проблем визначення суспільної ідеї і прикладний аналіз суспільних дискурсів її формування. Про масштаб і глибину дослідження свідчать назви розділів – „Поняття суспільної ідеї”, „Логіка національного самовизначення”, „Ідейні дискурси сучасної національної свідомості”.

Особливо цінним видається перший розділ, де автор, на основі різних методологічних підходів дослідження та розуміння суспільних ідей,

Віктор Андрусів

виробляє власний, найбільш характерний для українського контексту підхід. Його основу складають специфічне визначення суспільної ідеї як феномена соціальної самоорганізації та наголос на нероздільності процесу формування політичної нації і політичної комунікації.

Своєрідним також є трактування перехідного стану суспільства як певного типу свідомості – усвідомлення „переходу”. В цьому розділі автор також опрацьовує власну гіпотезу про вплив інформаційних технологій на видозміну ідей, що мало б призвести до видозміни спільноти. Дослідження цієї гіпотези передбачає аналіз української соціальної дійсності, яке пропонується здійснити двома шляхами: редукцією смислової імперативності поняття „переходу” через оформлення нового якісного уявлення про соціальну дійсність української спільноти, а також релятивістичною критикою понять про оптимальний вид суспільного буття як кінцевої точки трансформацій.

Ствердивши таким чином комунікативний характер процесу формування спільноти і політичної нації як її різновиду, автор у другому розділі переходить до аналізу динаміки української політичної системи та впливу суспільних ідей. Значна увага тут приділяється дослідженню політичних сил та лідерів як основних носіїв і творців ідей. Автор аналізує виборчі кампанії 1998, 2002 та 2004 років крізь призму боротьби політичних ідеологій і технологій. Дослідження виборчого дискурсу особливо актуальне в контексті формування громадської думки та політичної свідомості. Торкаючись саме цих аспектів, автор здійснює спробу переглянути відому тезу про те, що національна ідея в Україні не спрацювала, зазначаючи невідповідне розуміння національної ідеї в українському політикумі.

Політичний дискурс відіграє пріоритетну роль в продукуванні суспільних ідей, однак не є вичерпним за своєю суттю. Зважаючи на це, автор досліджує інші дискурси, зокрема дискурс національної ідентичності, історичної самосвідомості, ідеологічного, національної стратегії та світового українства. На особливу увагу заслуговує висновок автора про заміну ідеологій стратегіями, що є прямим наслідком епохи інформатизації. Важливим надбанням праці також є практичні рекомендації автора, серед яких ескіз до національної стратегії, чітко визначені завдання формування політичної нації, вирішення дилеми цивілізаційного вибору.

Дослідження М. Розумного є особливо актуальним для розв’язання проблеми становлення української політичної системи. Його рекомендації та висновки мають практичне значення для основних акторів української політичної сцени.